

SARADNJA SJEVERNOATLANTSKOG SAVEZA I BOSNE I HERCEGOVINE

Stručni rad

Primljeno/Received:

Prihvaćeno/Accepted:

Amina SMAILHODŽIĆ

Sažetak

Inspiracija za rad i problem(i) koji se radom oslovljava(ju): Bosna i Hercegovina, država u tranziciji, nastoji da ostvari strateške ciljeve i to članstvo u Sjevernoatlantski savez (NATO) i Europsku uniju (EU). Način priključenja Sjevernoatlantskom savezu ima specifičnu, jasno definisanu proceduru. Ulazak u Sjevernoatlantski savez u tehničkom smislu se odvija kroz učešće u političko-vojnom programu Partnerstvu za mir, Procesu planiranja i revizije, Individualnom partnerskom programu, Individualnom partnerskom akcijskom planu, Akcijskom planu za članstvo i Konceptu operativnih sposobnosti i ocjenjivanja i povratnih informacija. Reforma u oblasti odbrane u Bosni i Hercegovini se zasniva na principu kolektivne sigurnosti. Proces reforme odbrane u Bosni i Hercegovini podrazumijeva stvaranje profesionalnih Oružanih snaga, od kojih se zahtijeva organizaciona, materijalna, proceduralna i druga usklađenost za zajedničku upotrebu sa NATO i NATO/PfP snagama u različitim uslovima zbog izvršenja misija i zadataka.

Ciljevi rada (naučni i/ili društveni): Cilj rada jeste upoznavanje komplementarnih mehanizama na osnovu kojih se odvija saradnja Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine.

Metodologija/Dizajn: U istraživanju je analizirana saradnja Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine, kao i prednosti priključenja Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez. S obzirom da se radi o teorijskom istraživanju pregled dostupne literature o saradnji Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine izvršen je kroz korištenje općih znanstvenih metoda, prvenstveno metode deskripcije kako bi se ispunili osnovni metodološki pristupi. U razmatranju dostupne literature o saradnji Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine nisu korištene posebne metode prikupljanja podataka.

Ograničenja istraživanja/rada: U istraživanju su navedene prednosti ulaska Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez, odnosno pozitivna stajališta ulaska Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez. Ograničenja ovog istraživanja vezana su uz nedostatak negativnih stajališta ulaska Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez. U cilju daljeg istraživanja korisno je navesti i negativna stajališta ulaska Bosne

i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez. Bosna i Hercegovina bi ulaskom u Sjevernoatlantski savez imala vojne, političke, ekonomske, društvene ali i brojne sigurnosne posljedice, kao što su: postizanje određenih, ali ne apsolutnih garancija kolektivne odbrane; povećanu mogućnost uticaja na rješavanje regionalnih i sigurnosnih pitanja; povećano izlaganje sigurnosnim rizicima koji proizilaze iz međunarodnog sigurnosnog angažiranja; zahtjevne operacije u koje će se uključivati; složeni izazovi i niz negativnih uticaja na razvoj odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine. Ipak navedena ograničenja ne smanjuju ostvarene rezultate istraživanja i predstavljaju izazov za dalje istraživanje, koje bi svakako bilo upotpunjeno sa svim negativnim stajalištima ulaska Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez.

Rezultati/Nalazi: Sjevernoatlantski savez određuje partnerske ciljeve u saradnji sa Ministarstvom odbrane Bosne i Hercegovine koje u tom periodu Bosna i Hercegovina treba da ispuni. Priklučenje Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez je veoma složen proces, u kome je potrebno sprovesti institucionalne i legislativne reforme u oblasti odbrane, sigurnosti i ekonomije. U proteklom periodu Bosna i Hercegovina je učinila mnogo u procesu reforme odbrane, čiju je implementaciju Sjevernoatlantski savez u značajnoj mjeri pomogao. Postizanje punopravnog članstva u Sjevernoatlantski savez za Bosnu i Hercegovinu značio bi ulazak u grupu demokratskih država. To bi unaprijedilo promicanje mira, sigurnosti i stabilnosti zemlje. Tim činom bi dodatno ojačao ugled Bosne i Hercegovine na međunarodnoj pozornici. Priklučivanje Bosne i Hercegovine Sjevernoatlantskom savezu predstavlja priliku da se bilo kakvi sukobi, kao i krizne situacije suzbiju i da se rješavaju demokratskim, a ne vojnim sredstvima. Ulaskom Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez Bosna i Hercegovina bi se priključila i zemljama okruženja. Time bi znatno ojačala svoj geopolitički položaj, kao i odbrambene sposobnosti i imala bi mogućnost ravnopravnog odlučivanja unutar Sjevernoatlantskog saveza.

Generalni zaključak: Saradnja Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine zavisi od toga koliko je Bosna i Hercegovina pripremljena da jača demokratiju i procese reformi odbrambenog sistema u Bosni i Hercegovini. Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini i političko-vojni program Sjevernoatlantskog saveza predstavljali su pravi izbor za Bosnu i Hercegovinu. Sjevernoatlantski savez je osim definiranja šta Bosna i Hercegovina treba da uradi kako bi postala kredibilan kandidat za članstvo Partnerstva za mir paralelno pomogao zalaganja Bosne i Hercegovine u nastojanju da svoj cilj i ostvari. Bosni i Hercegovini je povoljno koristila metodologija političko-vojnog programa.

Opravdanost istraživanja/rada: Rezultati istraživanja saradnje Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine trebali bi opravdati kako naučni, tako i društveni značaj ovog rada. Što se tiče doprinosa saradnje Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine treba se imati u vidu da je doprinos opravdanosti istraživanja i aktualni, s obzirom da je u sjedište Sjevernoatlantskog saveza u Briselu poslat Program reformi Bosne i Hercegovine, koji se suštinski ne razlikuje od Godišnjeg nacionalnog plana (ANP) koji priprema svaka država koja želi da postane članica Sjevernoatlantskog saveza. Predajom dokumenta Programa reformi Bosne i Hercegovine će se nastaviti partnerstvo i saradnja Bosne i Hercegovine sa Sjevernoatlantskim savezom.

Bosna i Hercegovina je završila Individualni partnerski akcijski plan. Teorijsko objašnjenje saradnje Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine nam omogućava da bolje sagledamo koliko je učinjeno na polju ulaska Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez i koliko je Bosna i Hercegovina zaista spremna ući u najmoćniji savez u svijetu.

Ključne riječi

Sjevernoatlantski savez, reforma u oblasti odbrane Bosne i Hercegovine, komplementarni mehanizmi, prednosti

UVOD

Sjevernoatlantski savez predstavlja međudržavnu organizaciju u okviru koje svaka država članica zadržava pravo na samostalnost. Odluke Sjevernoatlantskog saveza donose se zajednički konsenzusom. Sjevernoatlantsko vijeće, gdje su zastupljeni predstavnici svih država članica Sjevernoatlantskog vijeća na nivou šefova vlada i država, ministara vlada i veleposlanstva, predstavlja najvažnije tijelo nadležno za donošenje odluka. Proces izgradnje odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine je nametnut kao slijed događaja u međunarodnom i regionalnom okruženju i kao posljedica nedorečenosti Dejtonskog mirovnog sporazuma. Dejtonskim mirovnim sporazumom odbrana države Bosne i Hercegovine je stavljena u nadležnost entiteta. Reformom odbrane poslije Dejtonskog mirovnog sporazuma uspostavljena je jedinstvena oružana sila, što znači da se radi o oružanim snagama koje su samo nekoliko godina ranije, odnosno prije potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, ratovale jedne protiv drugih, a sada se od njih zahtijeva zajedničko učestvovanje u odbrani države Bosne i Hercegovine.

U Bijeloj knjizi odbrane iz 2005. godine navedeno je da je proces reformi odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine započeo 2003. godine osnivanjem Komisije za reformu u oblasti odbrane Bosne i Hercegovine. Proces reformi odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine podstaknut je sa mnogim barijerama i odlukama za otklanjanjem takvih barijera koje su postojale među Vojskom Federacije Bosne i Hercegovine i Vojskom Republike Srpske. Barijere su se ogledale u nadležnostima države i entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske kada je u pitanju oblast odbrane, sastav i veličina koji su zagušili standarde, nepotpunost kontrole i komande na državnom nivou, nepotpunost transparentnosti, kao i ogromni finansijski troškovi koji su vezani za odbranu i neadekvatnost opreme.

Ministarstvo odbrane BiH je odgovorno za uspostavu NATO kompatibilnog Sistema odbrambenog planiranja u institucijama odbrane BiH. U okviru ovog Sistema, Ministarstvo odbrane BiH definiše Politiku odbrambenog planiranja u cilju razumijevanja elemenata Sistema i uspostave usklađenog procesa odbrambenog planiranja u institucijama odbrane BiH, kako bi iste izvršavale dodijeljene zadatke i ispunile državne ciljeve u oblasti odbrane na efikasan i finansijski prihvatljiv način. Ministarstvo odbrane BiH, u saradnji sa ostalim institucijama BiH i u konsultacijama sa

NATO, u okviru Sistema odbrambenog planiranja provodi sveobuhvatan pregled odbrane sa ciljem verificiranja postojećih i razvoja budućih planova razvoja fleksibilnih, modernih, sposobnih i održivih oružanih snaga koje odgovaraju državnim potrebama.¹ Prema Sistemu odbrambenog planiranja Bosne i Hercegovine načelni dokumenti u sistemu strateškog odbrambenog planiranja Bosne i Hercegovine jesu Prezentacijski dokumenti NATO/PfP, koji predstavljaju pregled trenutnog stanja, raspoloživih resursa, kao i mogućnosti državnog odbrambenog sistema u odnosu na preporuke Sjevernoatlantskog saveza. Prezentacijski dokumenti NATO/PfP također sadrže viđenje daljeg razvoja odbrambenog sistema kada se dovode u pitanje oblasti ispunjavanja specifičnih preporuka Sjevernoatlantskog saveza, kao i konkretne akcije koje su usmjerene na dostizanje traženih sposobnosti odbrambenog sistema, ali i ispunjavanje preuzetih obaveza u NATO/PfP prezentacijskim dokumentima.

POVIJEST SJEVERNOATLANTSKOG SAVEZA (NATO-a)

Temeljno načelo za stvaranje Sjevernoatlantskog saveza predstavlja priznanje odnosa Sjevernoatlantskog sporazuma i Povelje Ujedinjenih naroda, koju su potpisale pedeset država u San Franciscu 26. juna 1945. godine, a koja je stupila na snagu 24. oktobra 1945. godine. Sjevernoatlantski sporazum je potpisan 04. aprila 1949. godine, a stupio je na snagu 24. avgusta 1949. godine i tim sporazumom stvoren je Savez zajedničke odbrane. Sporazum je ratifikovalo dvanaest država, koje su postale članice osnivači Sjevernoatlantskog saveza i to: Belgija, Danska, Island, Luksemburg, Norveška, Ujedinjena Kraljevina, Kanada, Francuska, Italija, Nizozemska, Portugal, Sjedinjene Američke Države. Savezu je s vremenom pristupilo još sedamnaest europskih država, u sedam krugova proširenja:

- 1952. Grčka, Turska;
- 1955. Njemačka;
- 1982. Španjolska;
- 1999. Češka, Poljska, Mađarska;
- 2004. Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovačka, Slovenija;
- 2009. Hrvatska i Albanija;
- 2017. Crna Gora.²

Glavnu odredbu Sjevernoatlantskog sporazuma predstavlja članak 5. Sjevernoatlantskog sporazuma. „Potpisnice smatraju da se oružani napad na jednu ili više njih, u Europi ili Sjevernoj Americi, treba smatrati napadom na sve njih i zato se slažu da će u slučaju takvog oružanog napada, svaka od njih, pozivajući se na pravo individualne ili zajedničke samoobrane iz članka 51 Povelje Ujedinjenih naroda, pomoći potpisnici ili potpisnicama koje su napadnute, poduzimajući odmah, same i u skladu s drugim potpisnicama, korake koji se smatraju potrebnima, uključujući uporabu oružane sile, da bi povratile i održale sigurnost Sjevernoatlantskog područja.

¹ Više pogledati: *Politika odbrambenog planiranja*. Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Sarajevo, 2009., str. 2

² Dostupno na: <https://www.mvep.hr › multi-org-inicijative › nato › drzave-clanice-saveza, 04.03.2020>.

Svaki takav oružani napad i mjere poduzete kao rezultat tog napada moraju se odmah prijaviti Vijeću sigurnosti. Takve mjere moraju se zaustaviti kada Vijeće sigurnosti poduzme mjere potrebne za ponovnu uspostavu i održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.³

Osnovni cilj Sjevernoatlantskog saveza jeste pružiti zaštitu slobode i sigurnosti svih članica u Europi i Sjevernoj Americi u skladu sa principima Povelje Ujedinjenih naroda. Preambulom u Washingtonskom sporazumu jasno se daje na znanje da je Povelja UN-a okvir unutar kojeg djeluje Sjevernoatlantski savez. U svojim su uvodnim rečenicama potpisnici Washingtonskog sporazuma iznova ustvrdili svoju vjeru u načela i smisao Povelje UN-a. U članku 1. obvezuju se na mirno rješavanje međunarodnih nesuglasica i suzdržavanje od prijetnji ili uporabe sile u bilo kojem obliku koji nije u skladu s Poveljom UN-a. Članak 5. Washingtonskog sporazuma izravno se poziva na članak 51. Povelje UN-a glede preuzimanja prava saveznika da individualno ili kolektivno poduzmu onakvu akciju kakvu smatraju nužnom za samoobranu.⁴ Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje prirodno pravo na individualnu ili kolektivnu odbranu u slučaju oružanog napada na člana Ujedinjenih naroda dok Vijeće sigurnosti ne preduzme mjere potrebne za očuvanje mira i sigurnosti u svijetu. O mjerama koje preduzmu članovi koristeći se ovim pravom na samoobranu biće odmah obaviješteno Vijeće sigurnosti i ove mjere ni na koji način neće dovesti u pitanje ovlasti i odgovornosti Vijeća da u skladu sa ovom Poveljom preduzme u svako doba akciju koju smatra nužnom u cilju obezbjeđivanja i održanja mira i sigurnosti u svijetu.⁵ Formiranjem Euroatlantskog partnerskog vijeća (EAPC22) koje je 1997. godine zamijenilo NACC, partnerima se pružila mogućnost učestvovanja u procesu donošenja odluka i planiranju, PFP se učinio aktivnijim a proces konsultacija je proširen i na neka osjetljiva pitanja kao što je kontrola naoružanja.⁶

POLITIČKA TIJELA

Sjevernoatlantsko vijeće (North Atlantic Council-NAC)

Sjevernoatlantsko vijeće predstavlja jedino tijelo unutar Sjevernoatlantskog vijeća, čije ovlasti potiču iz Sjevernoatlantskog sporazuma. Sjevernoatlantsko vijeće predstavlja najvažnije tijelo za donošenje odluka u Sjevernoatlantskom vijeću. Sastoji se od stalnih predstavnika svih država članica, koje se sastaju jednom godišnje. Sjevernoatlantsko vijeće se sastaje i na višem nivou, u kome uključuje ministre vanjskih poslova, ministre odbrane ili predstavnike država i vlada, koji imaju isti autoritet i moć odlučivanja bez obzira na nivo sastajanja. Ministar vanjskih poslova preuzima ulogu počasnog predsjednika na ministarskim susretima. Glavni tajnik

³ Članak 5. Sjevernoatlantskog ugovora. *Sjevernoatlantski ugovor*, <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/Appendix2.pdf>, 10.01.2019.

⁴ Više pogledati: *NATO Priručnik*. Odjel za javnu diplomaciju NATO 1110 Bruxelles. Belgija, 2005. godine, str. 263, <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.html>, 05.01.2019.

⁵ Član 51. Povelje Ujedinjenih naroda. Povelja Ujedinjenih naroda. Glava VII: Djelovanje u slučaju prijetnje miru, narušenja mira i čina agresije, https://www.mvep.hr › CustomPages › Static › HRV › Files › ugovori › povelja_..., 06.01.2019.

⁶ Više pogledati: Adler, E. *The Spread of security Communities: Communities of Practice, Self Restraint, and NATO's Post Cold War Transformation*. European Journal of International relations, 2008., Vol. 14, No. 2, 195-230

Sjevernoatlantskog saveza vodi sjednice, a ukoliko je on odsutan njegov zamjenik. Rad Sjevernoatlantskog vijeća podupiru odjeli i uredi Međunarodnog osoblja, a posebno Tajništvo Sjevernoatlantskog vijeća. Titulu dekana Vijeća dobiva veleposlanik ili stalni zastupnik sa najdužim stažom. Kada se Vijeće sastaje na razini veleposlanika ili stalnih predstavnika zemalja članica, obično se naziva Stalno vijeće (Permanent Council). Dva puta godišnje, a ponekad i češće, Vijeće se sastaje na ministarskoj razini, na formalnim ili neformalnim sjednicama, i tada svaku zemlju predstavlja ministar vanjskih poslova. Sastanci Vijeća također se odvijaju za vrijeme sjednica ministara obrane. Sastanci na vrhu u kojima sudjeluju i čelnici država ili vlada održavaju se kada je potrebno raspraviti neko važno pitanje ili u važnim trenucima razvoja sigurnosne politike NATO-a.⁷ Sve države članice imaju pravo ispoljiti svoje stavove za okruglim stolom Vijeća. Vijeće zasjeda jednom sedmično, a može se sastati i u kratkom roku kad je to neophodno. Na Sjevernoatlantskom vijeću osiguravaju se različite konsultacije među državama članicama u pogledu svih pitanja koja se odnose na sigurnost.

Odbor za odbrambeno planiranje (Defence Planning Committee-DPC)

Odbor za odbrambeno planiranje sastoji se od stalnih predstavnika. Sastaje se i na nivou ministara odbrane, najmanje dva puta godišnje. Većinom se bavi predmetima koji su vezani za kolektivno planiranje odbrane. Odbor za odbrambenu reviziju nadgleda proces planiranja snaga u okviru Sjevernoatlantskog saveza i nadzire rad Odbora za odbrambeno planiranje.

Grupa za nuklearno planiranje (Nuclear Planning Group-NPG)

Grupa za nuklearno planiranje predstavlja političko tijelo unutar kojeg se sastaju ministri odbrane država članica i raspravljaju o političkim pitanjima, koja su vezana za nuklearno naoružanje. Diskusije uglavnom uključuju različiti spektar nuklearnih pitanja, koja uključuju zaštitu, sigurnost, mogućnost preživljavanja napada nuklearnim oružjem, razmještaj trupa, kontrolu nuklearnog naoružanja, komunikacije i informativni sistem i nuklearnu proliferaciju. Odluke se donose zajednički sa svrhom adaptiranja u svjetlu novih događaja i planskih procedura. Rad Grupe za nuklearno planiranje priprema NPG grupa, koja se sastoji od članova nacionalnih delegacija zemalja koje participiraju u NPG, članica Međunarodnog vojnog osoblja i predstavnika strateških komandanata. Grupa stručnjaka izvodi detaljan rad u ime NPG stalnih predstavnika. Sastaje se jednom sedmično ili po potrebi.

Rad Grupe za nuklearno planiranje priprema Grupa osoblja, koja je sastavljena od članova nacionalnih delegacija država koje sudjeluju u Grupi za nuklearno planiranje. Grupa osoblja (NPG Staff Group) vrši rad u ime svih Stalnih predstavnika Grupe za nuklearno planiranje (NPG Permanent Representatives). Sastaje se jednom sedmično, a ukoliko je to neophodno i češće. Nuklearna politika Sjevernoatlantskog saveza je pod stalnom revizijom. Grupa na visokom nivou (High Level Group-HLG) predstavlja visoko savjetodavno tijelo Grupe za nuklearno planiranje u oblasti nuklearne politike i planiranja, koja je sastavljena od nacionalnih stručnjaka iz država članica, kao i od članova Međunarodnog osoblja Sjevernoatlantskog saveza te predstavnika Strateških komandanata. Bavi se i pitanjima nadziranja sigurnosti i zaštite nuklearnog oružja.

⁷ Više pogledati: *NATO Priručnik*. Odjel za javnu diplomaciju NATO 1110 Bruxelles. Belgija, 2005. godine, str. 34, <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.html>, 05.01.2019.

Sjedinjene Američke Države predsjedavaju Grupi na visokom nivou. Grupa se sastaje nekoliko puta godišnje i raspravlja o aspektima nuklearne politike Sjevernoatlantskog saveza, planiranja i stanja snaga, o pitanjima koja su vezana za sigurnost i zaštitu nuklearnog oružja.

Vojni odbor (Military Committee)

Vojni odbor predstavlja višu vojnu vlast unutar Sjevernoatlantskog saveza, a koja se nalazi pod sveukupnom političkom vlašću Vijeća, Odbora za odbrambeno planiranje ili Grupe za nuklearno planiranje. Vojni odbor predstavlja sastavni dio aparata za politiku i donošenje odluka Sjevernoatlantskog saveza i osigurava neophodnu vezu između političkog postupka donošenja odluka unutar Sjevernoatlantskog vijeća, Odbora za planiranje i Grupe za nuklearno planiranje i integrisane komandne strukture Sjevernoatlantskog saveza, zadužene za vođenje vojnih operacija ili daljnju vojnu transformaciju Sjevernoatlantskog saveza. Vojni odbor prati razvoj vojne politike i doktrine Sjevernoatlantskog saveza i daje smjernice Strateškim komandantima Sjevernoatlantskog saveza, koji su odgovorni Vojnom odboru za sveukupno djelovanje i vođenje vojne politike Sjevernoatlantskog saveza u svojim područjima odgovornosti. Međunarodno vojno osoblje podupire aktivnosti Vojnog odbora.

KOMPLEMENTARNI MEHANIZMI

Prve tri operacije Sjevernoatlantskog saveza započete su u Bosni i Hercegovini, na Kosovu, bivšoj Jugoslaviji i Republici Makedoniji. „Bosna i Hercegovina bila je tlo za mnoge NATO-ove presedane i odluke koje su predstavljale reakcije na zbivanja u toj zemlji i koje su pomogle oblikovanju razvoja NATO saveza, te razvoja sposobnosti održanja i podrške miru. NATO savez je izveo zračnu kampanju u BiH u avgustu i septembru 1995. koja je pomogla okončanju rata u BiH, a potom je vodila devetogodišnju operaciju čuvanja mira, od decembra 1995. do decembra 2004. Iako je NATO predao odgovornosti Europskoj uniji za svakodnevno očuvanje sigurnosti u Bosni i Hercegovini, u decembru 2004. NATO savez je zadržao ostatak vojnog štaba u Sarajevu koji se fokusirao na reformu odbrane u Bosni i Hercegovini i pripremi zemlje za članstvo u program Partnerstvo za mir (Partnership for Peace programme).“⁸ Politička osnova za ulogu Sjevernoatlantskog saveza utvrđena je na sastanku NATO-ovih ministara vanjskih poslova u Oslu, u junu 1992. godine, kada ministri saopćavaju spremnost da podrže operacije čuvanja mira pod zaštitom Konferencije za sigurnost i saradnju u Europi CSCE, koja je preimenovana u Organizaciju za sigurnost i saradnju u Europi – OSCE, po principu od „slučaja do slučaja“ u skladu sa vlastitim procedurama.

„Tridesetog augusta 1995. NATO nosači aviona provode seriju preciznih udara protiv izabраниh meta na pozicijama koje su držali Srbi u Bosni i Hercegovini. Ovo je nagovijestilo početak Operacije odmjerenih snaga (Operation Deliberate Force), NATO-ove prve zračne kampanje koja je trajala do 15. septembra. Operacija je održala komunikaciju sa bosanskim Srbima i zajedno sa odlučnim diplomatskim naporima pomogla je stvaranju puta za obustavu vatre; štaviše, pripremila je teren za uspješne mirovne pregovore u Dayton-u (Ohajo, Sjedinjene Države).“⁹

⁸ Ibid, str.33

⁹ Ibid, str. 34

Jednostavno rečeno, NATO je izvršio operaciju provođenja mira iz zraka u okviru mandata UN-a kako bi se zaustavile borbe u BiH. NATO te napade nije izvršio na Srbe u BiH: oni su bili usmjereni protiv političkog i vojnog režima koji su odbili ispuniti zahtjeve UN-a. Zračni napadi su izvršeni u skladu sa rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a, a započeti su tek nakon što je UN odobrio plan. NATO nije imao namjeru uništiti Vojsku Srba u BiH. Cilj je, zapravo, bio primjeniti dovoljno pritiska da se srpsko rukovodstvo prisili da ispuni zahtjeve UN-a.¹⁰ Pomoću komplementarnih mehanizama odvija se saradnja Bosne i Hercegovine i Sjevernoatlantskog saveza (NATO-a). Svrha tih mehanizama je povećanje interoperabilnosti bezbjednosno-odbrambenih kapaciteta države koja teži priključenju NATO savezu, kroz veoma zahtjevan proces izgradnje standarda i sistema vrijednosti koji je kompatibilan sa NATO članicama.¹¹

Reforma odbrane Bosne i Hercegovine u periodu od 2003-2005. godine prethodila je pozivu Sjevernoatlantskog saveza da Bosna i Hercegovina pristupi Partnerstvu za mir. Na samitu Sjevernoatlantskog saveza u Istanbulu 2004. godine odlučeno je da se formira NATO stožer Sarajevo. NATO stožer Sarajevo je zasnovan 1. decembra 2004. godine, sa funkcijom savjetovanja vlasti Bosne i Hercegovine kada je u pitanju oblast reforme odbrane, kao i koordinacija za članstvo Partnerstva za mir. Prvi mehanizam koji je uspostavljen između Bosne i Hercegovine i Sjevernoatlantskog saveza je Partnerstvo za mir (Partnership for Peace - PfP). Partnerstvo za mir predstavlja političko-vojni program, koji je osnovan 1994. godine sa svrhom stvaranja međusobnog povjerenja i uspostavljanja međusobne vojne saradnje između Sjevernoatlantskog saveza i drugih država istočne Europe i nekadašnjeg Sovjetskog saveza. Bosna i Hercegovina je na samitu Sjevernoatlantskog saveza u Rigi pozvana da pristupi Partnerstvu za mir u novembru 2006. godine, što je rezultiralo potpisivanjem partnerskog ugovora u decembru 2006. godine. Ciljevi Partnerstva za mir su :

- transparentnost u procesu odbrambenog planiranja,
- demokratska kontrola oružanih snaga,
- izgrađivanje vojne saradnje sa Sjevernoatlantskim savezom,
- izgrađivanje bolje osposobljenih snaga da zajednički djeluju sa snagama Sjevernoatlantskog saveza.

Određeni su i ustanovljeni vojni i politički zadaci programa u Okvirnom dokumentu sa pokretanjem inicijative Partnerstva za mir 1994. godine. Zasnivajući se na podsticaju Partnerstva za mir, Sjevernoatlantski savez je 1997. godine (na samitu u Madridu, odnosno Sintri) odlučio unaprijediti ulogu Partnerstva za mir i učiniti je operativnijom. Ključni ciljevi „Unapređenog Partnerstva za mir“ su:

- jačanje elementa političke konsultacije sa partnerima;
- obezbeđivanje većeg učešća partnera u odlučivanju i planiranju unutar Partnerstva;

¹⁰ Više pogledati: Maxwell, R. i Olsen, A. J. *Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-13*. London : Royal United Services Institute for Defence and Security Studies Whitehall, 2013., str. 19.

¹¹ Više pogledati: *Partner. Mjesečnik o evroatlantskim integracijama, odbrani i vojsci*. 2008. godine. Broj 2, str. 9, <http://www.mod.gov.me/files/1206620684.pdf>, 05.01.2019.

- izgradnja operativnije uloge Partnerstva za mir.¹²

Na bilateralnom ugovoru se zasniva članstvo između svake pojedinačne države i Sjevernoatlantskog vijeća, u kojem države potpisnice u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima usklađuju i razvijaju pojedinačne partnerske programe. Svaka država potpisnica Partnerstva za mir obavezna je poštovati međunarodno pravo, Povelju Ujedinjenih nacija i deklaracije o ljudskim pravima. Također države potpisnice dužne su ispunjavati međunarodne dogovore o razoružanju i kontroli naoružanja i uspostavljati transparentnost u planiranju i realizovanju budžeta. Partnerstvo za mir temelji se na interoperabilnosti države partnera, kao i jačanjem saradnje na partnerskim zadacima. Generalni sekretar NATO saveza, Lord George Robertson, je postavio uslove koje BiH mora ispuniti da bi se mogao razmatrati njen prijem u PFP i kasnije u NATO. Ti uslovi su bili sadržani u sljedećem:

- 1) da u Bosni i Hercegovini postoji politika sigurnosti,
- 2) da se na nivou BiH osigura demokratska parlamentarna kontrola oružanih snaga,
- 3) da se na državnom nivou osigura komandovanje i kontrola nad oružanim snagama u BiH, uključujući i ministarstvo odbrane na državnom nivou odgovorno za pitanja odbrane,
- 4) da se osigura puna transparentnost planova i budžeta,
- 5) da se osigura zajednička doktrina i zajednički standardi za obuku i opremanje oružanih snaga,
- 6) da se prevaziđu unutrašnje političke podjele, da se u potpunosti podrži jačanje institucija na nivou države i da se unaprijedi saradnja, pomirenje i stabilnost u regiji,
- 7) političko rukovodstvo BiH u potpunosti treba podržati povratak izbjeglih i raseljenih lica, ispunjavanje obaveza BiH, u skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom, da se uhapse osumnjičeni za ratne zločine.¹³

Svaka država koja želi postati članica Partnerstva za mir prvo se poziva da potpiše Okvirni dokument, koji određuje osnovna načela na kojima se zasniva Partnerstvo za mir. Bosna i Hercegovina je 14. decembra 2006. godine pristupila programu Partnerstva za mir, nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir. Nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta, sljedeći korak u postupku pristupa za svakog partnera jeste da podnese NATO Dokument o prezentaciji (Presentation Document). Taj dokument ukazuje na korake koji će biti preduzeti da bi se ostvarili politički ciljevi Partnerstva, vojne i druge potencijale koje partner namjerava da stavi na raspolaganje za potrebe Partnerstva i konkretne oblasti u kojima partner želi da ostvaruje saradnju sa Sjevernoatlantskim savezom. Na osnovu izjava koje su sadržane u Dokumentu o prezentaciji, i naknadnih prijedloga od strane Sjevernoatlantskog saveza i zemlje partnera, zajednički se razrađuje i usvaja Individualni program partnerstva (Individual Partnership Programme-IPP), koji se odnosi na period od dvije godine. U IPP-u se navode politički ciljevi partnera u Partnerstvu za

¹² Više pogledati: *Partnerstvo za mir Pukovnik Vitek Novosielski*, vojni ataše Ambasade Velike Britanije u Beogradu. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku. 2003. godine, <http://www.bezbednost.org>, 05.01.2019.

¹³ Više pogledati: Cikotić, S. *SAD i BiH: mogući transfer sigurnosnih rješenja*. Sarajevo. Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2010., str. 96

mir, vojni i drugi potencijali koji će biti stavljeni na raspolaganje za potrebe Partnerstva za mir, širi ciljevi saradnje između partnera i Sjevernoatlantskog saveza u različitim oblastima saradnje, kao i konkretne aktivnosti koje treba sprovesti u svakoj od tih oblasti.

Obim saradnje određuje svaka država potpisujući Individualni partnerski program. Najčešće se radi o zajedničkim manevrima i ispunjavanju standarda NATO-a pri nabavci nove vojne opreme ili školovanju oficira. Moguće je i učešće zemalja članica Partnerstva za mir u mirovnim misijama Sjevernoatlantskog saveza. U slučaju prijetećeg napada na neku od zemalja potpisnica predviđene su konsultacije NATO-a. Partnerstvo za mir, međutim, nije eksplicitni odbrambeni savez i države članice NATO-a mogu zasebno odlučiti hoće li eventualno uputiti pomoć u odbrani.¹⁴

Ključni mehanizam političko-vojnog programa Partnerstva za mir predstavlja Proces planiranja i revizije (Planning and Review Process-PARP), koji je usmjeren na promovisanje principa transparentnosti u planiranju državne odbrane i koji se bez prestanka sprovodi unutar samog Sjevernoatlantskog vijeća na države partnere i omogućava partnerima da razviju ostvarljive i održljive sposobnosti za sigurnosne potrebe svake države pojedinačno i doprinos operacijama Sjevernoatlantskog saveza. Riječ je o dvogodišnjem ciklusu planiranja sa ciljem veće interoperabilnosti i transparentnosti između članica Sjevernoatlantskog saveza i partnerskih država. U svakom ciklusu, BiH popunjava tzv. PARP upitnik koji obuhvata informacije o širokom spektru tema, uključujući politiku odbrane, demokratsku kontrolu oružanih snaga, saradnju u PFP-u i relevantne finansijske i ekonomske planove. BiH se također, obavezala da će ispuniti dogovorene partnerske ciljeve u oblastima od planiranja odbrane, preko pripreme jedinica i kapaciteta čije je upućivanje u operacije pod vođstvom NATO-a dogovoreno, pa sve do nabavke konkretne opreme. NATO redovno prati ostvareni napredak, daje povratne informacije te potiče, podržava i pomaže poboljšanja.¹⁵ Prvi PARP upitnik Bosna i Hercegovina je završila u jesen 2007. godine, dok je prvi paket partnerskih odnosa usaglašen u februaru 2008. godine.

Proces planiranja i revizije (Planning and Review Process-PARP) ima za cilj da pomogne zemlji partneru (PFP BiH) da razvije vojne kapacitete radi doprinosa aktivnostima PFP od kojih su najvažnije mirovne operacije pružanja humanitarne pomoći, traganja i spašavanja. Od zemlje partnera se zahtijeva da ispuni Upitnik sveukupne interoperabilnosti PFP kojim se daje odgovor na pitanja statusa nacionalnih snaga u smislu njihove interoperabilnosti sa NATO snagama. Upitnik također sadrži i pitanja i domene odbrambene politike, demokratske kontrole oružanih snaga, nacionalne politike u vezi sa saradnjom u okviru PFP, relevantne finansijske i ekonomske planove, detaljne informacije o vojnim kapacitetima partnerske zemlje koje je spremna da stavi na raspolaganje za saradnju u okviru PFP, zatim sveobuhvatni pregled vojnih snaga i partnerskih ciljeva (PC) koji se tiču mjera definisanih za unapređenje sposobnosti vojnih snaga da djeluju sa

¹⁴ Više pogledati: Politička analiza. *Proširenje NATO-a na Bosnu i Hercegovinu (Korak ka stabilnosti ili Ne računaj NA TO)*. Sarajevo, 2012. godine, str. 2, http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Proširenje_NATO-a_na_Bosnu_i_Hercegovinu.pdf, 10.01.2019.

¹⁵ Više pogledati: Maxwell, R. i Olsen, A., J. *Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini*. London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies Whitehall, 2013., str. 102

snagama Sjevernoatlantskog saveza.¹⁶ Glavni zadatak Procesu planiranja i revizije jeste koordinacija i ocjenjivanje vojnih aspekata aktivnosti Partnerstva za mir u svrhu ispunjenja zadataka Partnerstva za mir.

Kao radni program između Sjevernoatlantskog saveza i države članice Partnerstva za mir slijedi Individualni partnerski program (Individual Partnership Program-IPP). Individualni partnerski program se izrađuje na osnovu Godišnjeg euroatlantskog radnog partnerskog programa (Euroatlantic Partnership Work Programme-EAPWP). Godišnji euroatlantski radni partnerski program izrađuju države članice Sjevernoatlantskog saveza i Partnerstva za mir, dok ga odobrava Sjevernoatlantsko vijeće (North Atlantic Council-NAC). Individualni partnerski program je pripremljen u prvoj polovici 2007. godine i prihvaćen i odobren od strane Sjevernoatlantskog vijeća (NAC) i Bosne i Hercegovine. Poslije Individualnog partnerskog programa slijedi Individualni partnerski akcijski plan ((Individual Partnership Action Plan-IPAP). Ovaj mehanizam je pokrenut u novembru 2002. godine na samitu NATO u Pragu, dok je na samitu NATO u Istanbulu, 2004. godine proširen i prilagođen članicama Partnerstva za mir, da bi uspješno realizovale svoje reforme.

IPAP je mehanizam saradnje između Sjevernoatlantskog saveza i partnerske zemlje koji predstavlja intenzivniji oblik institucionalne saradnje sa Sjevernoatlantskim savezom, sa ciljem pomoći zainteresovanim partnerima u reformi i modernizaciji njihovih struktura sigurnosti i odbrane. IPAP je potpuno prilagodljiv individualnim potrebama države partnera – ne bazira se na standardizovanoj listi oblasti, već na konkretnim problemima koji mogu biti predloženi jednako od strane države partnera ili NATO-a.¹⁷ Individualni partnerski akcijski plan se odvija u dvogodišnjim ciklusima. Prvi ciklus Individualnog partnerskog akcijskog plana Sjevernoatlantski savez je odobrio 16. septembra 2008. godine i od tada se redovno ocjenjuje napredak koji ostvaruje Bosna i Hercegovina. To je mehanizam saradnje između NATO-a i partnerske zemlje koja želi značajno poboljšati saradnju sa NATO savezom. Obuhvata sve značajnije oblasti društvenog života i ima četiri poglavlja, i to: politička i sigurnosna, odbrambena i vojna pitanja; javna diplomatija; upravljanje krizama i planiranje odgovora na vanredne situacije te administrativna i pitanja sigurnosne zaštite i resursa. Koordinacijski tim NATO-a redovno ažurira pregled implementacije te dostavlja informacije Vijeću ministara BiH na razmatranje.¹⁸ Od Samita NATO u Bukureštu, Bosna i Hercegovina učestvuje od mjeseca aprila 2008. godine u Intenziviranom dijalogu (ID). Ovaj mehanizam obuhvata vojna, politička, finansijska i sigurnosna pitanja koja se odnose na moguće članstvo Sjevernoatlantskog saveza, bez prejudiciranja bilo koje odluke Sjevernoatlantskog saveza o prijemu neke države u članstvo.

¹⁶ Više pogledati: PARP i Partnerski ciljevi, <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/?id=950>, 08.01.2019.

¹⁷ Više pogledati: Stupar, D. *Uloga oružanih snaga Bosne i Hercegovine u procesu integrisanja Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez*. Zbornik radova. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 837-851, 2014., str. 848

¹⁸ Više pogledati: Politička analiza. *Proširenje NATO-a na Bosnu i Hercegovinu (Korak ka stabilnosti ili Ne računaj NA TO)*. Sarajevo, 2012. godine, str.3, http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Prosi-renje_NATO-a_na_Bosnu_i_Hercegovinu.pdf, 10.01.2019.

Putem Akcijskog plana za članstvo (MAP) od države se očekuje da ostvari ciljeve koji se tiču vojnih, političkih, ekonomskih i odbrambenih pitanja. U junu 2009. godine Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je donijelo odluku o podnošenju aplikacije za učešće u Akcijskom planu za članstvo. Deset mjeseci poslije to je i rezultiralo uvjetnim članstvom. Akcijski plan za članstvo je neophodan korak u procesu integracije u Sjevernoatlantski savez, ali dobivanje MAP statusa ipak ne pruža jamstva državi kandidatkinji za konačno postizanje punopravnog članstva u Sjevernoatlantskom savezu. Kao uvjet za članstvo u MAP-u od države kandidatkinje se očekuje da ostvari određene ciljeve u političkim i ekonomskim pitanjima. To uključuje rješavanje svih međunarodnih, etničkih ili teritorijalnih pitanja mirnim sredstvima, privrženost vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava, uspostavljanje demokratskog nadzora nad oružanim snagama, kao i promovisanje stabilnosti i blagostanja kroz slobodno tržište, socijalnu pravdu i odgovornost spram okoline. Država koja želi postati članica Sjevernoatlantskog saveza prema Akcijskom planu za članstvo priprema svoj Godišnji nacionalni program (ANP) koji predstavlja Sjevernoatlantskom savezu.

Bosna i Hercegovina je pozvana u Pfp tek 2006. godine i od tada je uzela učešće u instrumentima PARP, OCC, PSE, IPCP, IPAP i ID, dok je 2010. godine pozvana u MAP sa uvjetom knjiženja perspektivne vojne imovine na državu BiH. Akcijski plan za članstvo zapravo predstavlja tipičan primjer regionalnog pristupa imajući u vidu da je aktiviran 1999. godine, nakon čega su SAD 2003. godine, u okviru „Američko-jadranske povelje“, preuzele na sebe obavezu pripreme Albanije, Hrvatske i Makedonije (A3) za punopravno članstvo u NATO savez.¹⁹ Proces članstva u MAP koji treba da bude dovršen članstvom u NATO-u u Bosni i Hercegovini još nije formalno osporen, ali je u brojnim javnim istupima pojedinih političkih predstavnika u Republici Srpskoj doveden u pitanje kroz dilemu da li BiH treba da postane članica NATO-a, kao i da je za takvu odluku potrebno tražiti referendumsku potvrdu stanovnika RS.²⁰

PREDNOSTI ULASKA BOSNE I HERCEGOVINE U SJEVERNOATLANTSKI SAVEZ

Osnovna funkcija oružanih snaga svih država svodi se na zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta države. U Bosni i Hercegovini prema Opštem okvirnom sporazumu za mir odbrana i sigurnost stavljena je u nadležnost entiteta. Principi koji su predstavljali radni okvir za rad Komisije za reformu odbrane 2005. godine mogu se rezimirati na sljedeći način: Bosna i Hercegovina je iskazala želju da pristupi Sjevernoatlantskom savezu, a Sjevernoatlantski savez je naveo uslov da Bosna i Hercegovina treba imati jednu vojnu silu. Sve navedene promjene provedene su opet po preporukama Komisije za odbrambenu reformu koja je 2005. godine iste izložila u svom izvještaju OS BiH: Jedna vojna sila za 21. vijek, a što je bio uslov čelnika NATO-a za prijem BiH u Pfp koji je iznesen na Samitu 2004. godine u Istanbulu apelujući na BiH da ostvari stalan napredak prema uspostavi jedinstvenih vojnih snaga.²¹

¹⁹ Više pogledati: Dautović, K. *Doprinos Bosne i Hercegovine formiranju sigurnosne zajednice Zapadnog Balkana*. Zbornik radova. Bihać: Pravni fakultet Bihać., 727-745, 2014., str. 736

²⁰ Više pogledati: Šolaja, M. *Bosna i Hercegovina i novi Strateški koncept NATO-a*. Zbornik tekstova. Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 127-139, 2011., str. 134

²¹ Više pogledati: Stupar, D. *Uloga oružanih snaga Bosne i Hercegovine u procesu integrisanja Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez*. Zbornik radova. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 837-851, 2014., str. 846

Struktura odbrane u periodu 2004. godine kada su djelovale dvije vojske: Vojska Federacije Bosne i Hercegovine i Vojska Republike Srpske pod jednom komandom nije bila prihvatljiva, posebno ako se uzmu u obzir i troškovi služenja obaveznog vojnog roka. Zbog toga je BiH morala transformirati svoje oružane snage u profesionalnu vojsku, ukinuti služenje obaveznog vojnog roka i velike rezervne snage. To bi zadovoljilo sigurnosne potrebe BiH, a istovremeno i uslove Sjevernoatlantskog saveza. Ulazak Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez ima svoje prednosti. Bosna i Hercegovina bi priključivanjem Sjevernoatlantskom savezu ostvarila prednosti na sigurnosnom i političkom aspektu. Najbolja garancija za sigurnost i stabilnost Bosne i Hercegovine jeste Sjevernoatlantski savez. Bosna i Hercegovina nema održivu zamjenu za odredište Sjevernoatlantskog saveza. Opća sigurnost, mir i stabilnost su preduvjet i nužan ambijent za dobrobit i funkcioniranje svakog društva.²² Bosna i Hercegovina ima prioritet da zaštiti neovisnost, suverenitet i teritorijalni integritet, da zaštiti ustavni poredak i njime zajamčena ljudska prava i slobode, da razvija ekonomiju kao preduvjet stvaranja realnih uslova za poboljšanje životnog standarda građana, priključenje Europskoj uniji, kao najpovoljnijem načinu realizacije ovog prioriteta i da se priključi i pristupi kolektivnim sistemima sigurnosti. Bez ikakvih ograničenja Bosna i Hercegovina prihvata koncept kolektivne sigurnosti, kao najznačajniji stup vlastite vojne strategije, te zbog toga teži ka što bržem ulasku u Sjevernoatlantski savez.

Faktori koji podupiru unutrašnje probleme bezbjednosti svode se na: nepotpuno sprovođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma, nemogućnost da se u zemlji obezbijedi održivi proces povratka izbjeglica, loše upravljanje granicom, samim tim otežana borba protiv organizovanog kriminala, visoka stopa nezaposlenosti, velike količine sačuvanog oružja i municije.²³ Nakon tragičnog sukoba u Bosni i Hercegovini, djelovale su dvije, odnosno tri vojske i to: Vojska Federacije Bosne i Hercegovine (VFBiH), koja je bila sastavljena od: Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) i Vojska Republike Srpske (VRS). Da se nije dogodila reforma odbrane Bosna i Hercegovina danas imala bi prevelike vojske, a osnovna funkcija bi se odnosila na isplaćivanje plata, kao i slabih izgleda zamjene opreme koja je dotrajala, kao i izvođenja obuke izvan zemlje, dok bi služenje vojnog roka bilo još uvijek obavezno i pristup pomoći i savjetima koje pruža Sjevernoatlantski savez bio bi ograničen.

Bosna i Hercegovina, ranije sinonim za krvoprolića i sukobe, nije izuzetak u odnosu na napredak koji su zemlje Zapadnog Balkana dostigle. Ključni bezbjednosni rizici i izazovi sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina mogu se podijeliti u tri grupe, globalne opasnosti, regionalne prijetnje i unutrašnje prijetnje.²⁴ Bosna i Hercegovina, bez ikakve sumnje, bezbjedonosno je najugroženija država, ne samo zapadnog nego i čitavog Balkana, a možda i Europe u cjelini. Bez obzira što trenutno nije suočena s neposrednom vanjskom prijetnjom, zbog nerazriješenih odnosa vezanih za blisku ratnu prošlost nalazi se u latentno neprijateljskom okruženju. Osim toga, u Bosni i Hercegovini prisutan je permanentni rizik od unutrašnjeg cijepanja izazvanog

²² Više pogledati: *Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine*, 2005., str. 12, <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Bijela-knjiga-bs.pdf>, 08.01.2019.

²³ Više pogledati: Đurić, M. *Održivost bezbjednosnih rješenja u Bosni i Hercegovini kroz prizmu evropske integracije*. Zbornik radova. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 745-759, 2014., str. 751

²⁴ Više pogledati: Knezović, S. *Postkonfliktni okviri regionalne sigurnosti i suradnje u jugoistočnoj Europi – inicijative Europske unije*. Zagreb: Politička misao, 2006.. Vol. 43, Br. 2, str. 81

djelovanjem nemirujućih etničkih podjela. Utoliko više članstvo u najmoćnijem vojnom savezu na svijetu za Bosnu i Hercegovinu trebalo bi predstavljati ne samo poželjan, već i najlogičniji mogući izbor.²⁵

Ključna stvar za ostvarivanje neupitne kolektivne vojne sigurnosti Bosne i Hercegovine, jeste da postane članica Sjevernoatlantskog saveza, jer bi u tom slučaju njezin nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet bio zajamčen i od strane cijeloga NATO saveza. Jedini alternativni put BiH, koji može brzo osigurati sigurnost i generirati razvoj BiH je članstvo u NATO savezu.²⁶ Bosna i Hercegovina se, historijski i strateški, pokazala kao ključ regionalne sigurnosti, i kao zemlja sa vrlo ozbiljnim problemima, čijim bi se rješenjem ostvarile bosanskohercegovačke aspiracije vezane za članstvo u NATO-u, a cijeli region učinio stabilnijim.²⁷ Što se tiče političkog aspekta Bosna i Hercegovina bi ulaskom u Sjevernoatlantski savez obezbijedila sebi političku stabilnost, jačanje demokratije, kao i građenje prijateljskih odnosa kako sa susjednim državama tako i sa europskim i svjetskim silama. Ojačao bi politički ugled Bosne i Hercegovine u razmatranju bilateralnih i multilateralnih pitanja međunarodne politike. Da bi ojačala demokratija ključ je sigurnost.

Bosna i Hercegovina treba računati na određene troškove. Bosna i Hercegovina mora ulagati u vojnu opremu, izdatke koje treba obezbijediti zbog adekvatnog odbrambenog kapaciteta, ulaganje u kupovinu specijalne opreme. Zbog nepostojanja tržišno određene cijene i kvantificiranog troška, kao ni kvantificirane dobiti, nema smisla pojedinačno govoriti koliko neko želi platiti ili smatra da bi trebao platiti za nacionalnu odbranu i ulazak u NATO. Tako 1 KM mjesečno ili hiljada tokom čitavog života, može biti previše za određenog pojedinca, ali ne treba smetnuti sa uma da u isto vrijeme ti pojedinci uživaju identične blagodati nacionalne odbrane. A kako uživaju beneficije te usluge, logično je da moraju za taj benefit i snositi određene troškove.²⁸ Troškovi Bosne i Hercegovine po pitanju ulaska u Sjevernoatlantski savez podrazumijevaju se kroz učešće vojnih troškova u državnom proračunu, ili na makro nivou. Ulazak Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez podrazumijeva profesionalizaciju i modernizaciju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Solidarna pomoć u slučaju oružanog napada bilo kojoj državi članici Sjevernoatlantskog saveza, koja je definisana i člankom 5. Sjevernoatlantskog sporazuma, i potpora zajedničkim načelima povećano bi izložile Bosnu i Hercegovinu sigurnosnim rizicima. Iako NATO, naime, konceptualno deklarira kako će sigurnost svojih članica ostvarivati u duhu i na temelju Povelje UN-a, pojedina rješenja i praksa djelovanja ukazuju na spremnost odstupanja od tog načela.²⁹

²⁵ Više pogledati: Zaključci o potrebi članstva Bosne i Hercegovine u NATO detaljno opisani u: Marinković, M. (2013). *Zašto prijem u NATO mora biti prioritet BiH*, <https://www.tacno.net/polemika/zasto-je-opasno-forsirati-clanstvo-u-nato-paktu-bez-unutrasnjeg-konzensusa-u-bih/>, 09.01.2019.

²⁶ Više pogledati: Lapandić, N. *Ljudska prava i slobode, sigurnost i razvoj Bosne i Hercegovine. Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 815-825, 2014., str. 824

²⁷ Više pogledati: Kavaz-Hukić, S. i Fejzić S. *NATO i BiH-od mirovne misije do partnerstva-put ka integraciji*. Zbornik radova. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 873-891, 2014., str. 877

²⁸ Više pogledati: Hadžović, D. *Troškovi i beneficije pridruživanja Bosne i Hercegovine NATO savezu*. Centar za sigurnosne studije BiH, 2009., str. 21

²⁹ Više pogledati: Radičević, T. *Hrvatsko djelovanje u NATO-u-strateški sigurnosni aspekti*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009., str. 151

ZAKLJUČAK

Sjevernoatlantski savez (NATO) radi na očuvanju mira i sigurnosti širom euroatlantskog regiona. Cilj Sjevernoatlantskog saveza jeste da obezbijedi slobodu i bezbjednost za sve države članice političkim i vojnim sredstvima. Da bi uspješno izveli svoje zadatke, snage Sjevernoatlantskog saveza moraju na terenu imati sposobnost brze pokretljivosti gdje god da su potrebne, moraju podržati operacije i bez obzira na vrijeme i udaljenost postići svoje ciljeve. Bosna i Hercegovina teži ka temeljnim vrijednostima i snagama Sjevernoatlantskog saveza. Saradnja Sjevernoatlantskog saveza i Bosne i Hercegovine se nastavila širiti kroz djelovanje u zahtjevnim programima Partnerstva za mir. Akcijski plan za članstvo pruža savjetovanje, podršku i pomoć Bosni i Hercegovini da se priključi Sjevernoatlantskom savezu. U pogledu međunarodnih odnosa i unutrašnje sigurnosti veliki značaj za Bosnu i Hercegovinu imalo je članstvo u Partnerstvo za mir. Komisija za reformu odbrane Bosne i Hercegovine je u okviru rada dala prijedlog da jedinstveni cilj Bosne i Hercegovine bude punopravno članstvo u Sjevernoatlantski savez.

Može se zaključiti da je Bosna i Hercegovina do sada uložila ogromne napore na putu da uđe u Sjevernoatlantski savez, preuzimajući određene norme i standarde Sjevernoatlantskog saveza, ali treba i dalje ulagati da bi ostvarila taj cilj. Standardi Sjevernoatlantskog saveza pružaju dobre smjernice za profesionalizam Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Što se tiče politike, Bosna i Hercegovina bi ulaskom u najmoćniji savez iskazala pomak u građenju demokratskog potencijala. Ulazak Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez značio bi sigurnost, prevenciju mogućih sukoba, jačanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, jačanje borbe protiv terorizma, a prije svega stabilizaciju regije kao preduvjet za integraciju u Europsku uniju, jer vojska Bosne i Hercegovine ako nije dio neke zajednice ne može sama garantovati sigurnost u komplikovanim geopolitičkim odnosima koji se dešavaju između država. Prednost priključenja Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez predstavlja garanciju da će države članice kako je definisano Sjevernoatlantskim sporazumom, koji je temelj osnivanja Sjevernoatlantskog saveza, u slučaju oružanog napada na bilo koju od njih pomoći jedna drugoj pojedinačno ili kolektivno. Stanovništvo Bosne i Hercegovine treba steći realnu sliku o Sjevernoatlantskom savezu. Obavještanje i educiranje stanovništva o članstvu Partnerstva za mir i Sjevernoatlantskom savezu predstavlja jednu od obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela u Individualnom partnerskom akcijskom planu. Druge strukture na nivou države trebaju nastaviti sa razvojem kapaciteta i održavanjem već stvorenih kapaciteta.

LITERATURA

- Adler, E. (2008). The Spread of security Communities: Communities of Practice, Self-Restraint, and NATO's Post Cold War Transformation. *European Journal of International relations*. Vol. 14, No. 2, 195-230.
- Cikotić, S. (2010). SAD i BiH: mogući transfer sigurnosnih rješenja. Sarajevo. Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
- Dautović, K. (2014). Doprinos Bosne i Hercegovine formiranju sigurnosne zajednice Zapadnog Balkana. *Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 727-745.
- Đurić, M. (2014). Održivost bezbjednosnih rješenja u Bosni i Hercegovini kroz prizmu evropske integracije. *Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 745-759.
- Hadžović, D. (2009). Troškovi i beneficije pridruživanja Bosne i Hercegovine NATO savezu. Centar za sigurnosne studije BiH.
- Kavaz-Hukić, S. i Fejzić S. (2014). NATO i BiH-od mirovne misije do partnerstva-put ka integraciji. *Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 873-891.
- Knezović, S. (2006). Postkonfliktni okviri regionalne sigurnosti i suradnje u jugoistočnoj Europi – inicijative Europske Unije. Zagreb: Politička misao, Vol. 43, Br.2.
- Lapandić, N. (2014). Ljudska prava i slobode, sigurnost i razvoj Bosne i Hercegovine. *Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 815-825.
- Marinković, M. (2013). Zašto prijem u NATO mora biti prioritet BiH. Dostupno na: <https://www.tacno.net/polemika/zasto-je-opasno-forsirati-clanstvo-u-nato-paktu-bez-unutrašnjeg-konzensusa-u-bih/>, preuzeto 09.01.2019.
- Maxwell, R. i Olsen, A. J. (2013). Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-13. London : Royal United Services Institute for Defence and Security Studies Whitehall.
- Radičević, T. (2009). Hrvatsko djelovanje u NATO-u-strateški sigurnosni aspekti. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 133-159.
- Stupar, D. (2014). Uloga oružanih snaga Bosne i Hercegovine u procesu integrisanja Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlantski savez. *Zbornik radova*. Bihać: Pravni fakultet Bihać, 837-851.
- Šolaja, M. (2011). Bosna i Hercegovina i novi Strateški koncept NATO-a. *Zbornik tekstova*. Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 127-139.

Online izvori

- Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine. (2005). Dostupno na: <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Bijela-knjiga-bs.pdf>, preuzeto 08.01.2019.
- NATO Priručnik. (2005). Odjel za javnu diplomaciju NATO 1110 Bruxelles. Belgija. Dostupno na: <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.html>, preuzeto 05.01.2019.
- PARP i Partnerski ciljevi. Dostupno na: <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/?id=950>, preuzeto: 08.01.2019.

- Partnerstvo za mir Pukovnik Vitek Novosielski, vojni ataše Ambasade Velike Britanije u Beogradu. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku. (2003) Dostupno na: <http://www.bezbednost.org>, preuzeto 05.01.2019.
- Partner. Mjesečnik o evroatlantskim integracijama, odbrani i vojsci. (2008). Broj 2. Dostupno na: <http://www.mod.gov.me/files/1206620684.pdf>, preuzeto 05.01.2019.
- Politička analiza. Proširenje NATO-a na Bosnu i Hercegovinu (Korak ka stabilnosti ili Ne računaj NA TO). (2012). Sarajevo. Dostupno na: http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Prosirenje_NATO-a_na_Bosnu_i_Hercegovinu.pdf, preuzeto 10.01.2019.
- Politika odbrambenog planiranja.. (2009). Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Sarajevo, preuzeto 04.03.2020.
- Povelja Ujedinjenih naroda. Glava VII: Djelovanje u slučaju prijetnje miru, narušenja mira i čina agresije. Dostupno na: https://www.mvep.hr › CustomPages › Static › HRV › Files › ugovori › povelja_..., preuzeto 06.01.2019.
- Sjevernoatlantski ugovor. Dostupno na: <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/Appendix2.pdf>, preuzeto 10.01.2019.
- <https://www.mvep.hr › multi-org-inicijative › nato › drzave-clanice-saveza>, preuzeto 04.03.2020.

COOPERATION BETWEEN NORTH ATLANTIC TREATY ORGANISATION AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Professional paper

Abstract

Reason for writing and research problem(s): Bosnia and Herzegovina, a country in transition, seeks to achieve its strategic goals, namely membership of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union (EU). The method of accession to the North Atlantic Treaty Organization has a specific, clearly defined procedure. Accession to the North Atlantic Treaty Organization is technically through participation in the Political-Military Partnership for Peace program, the Planning and Review Process, the Individual Partnership Program, the Individual Partnership Action Plan, the Membership Action Plan and the Concept of Operational Capabilities and Evaluation and Feedback. Defense reform in Bosnia and Herzegovina is based on the principle of collective security. The process of defense reform in Bosnia and Herzegovina involves the creation of professional Armed Forces, which requires organizational, material, procedural and other compliance to be used jointly with NATO and NATO / PfP forces in different conditions to carry out missions and tasks.

Aims of the paper (scientific and/or social): The aim of the paper is to get acquainted with the complementary mechanisms by which the cooperation of the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina takes place.

Methodology/Design: The study analyzed the cooperation of the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina, as well as the advantages of joining Bosnia and Herzegovina to the North Atlantic Treaty Organization. Given that this is a theoretical study, a review of the available literature on cooperation between the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina has been made through the use of general scientific methods, primarily descriptive method, to fulfill basic methodological approaches. In considering the available literature on cooperation between the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina, no specific data collection methods were used.

Research/Paper limitation: The study outlines the advantages of Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization, and the positive views of Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization. The limitations of this research are related to the lack of negative views on Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization. For the sake of further research, it is also useful to cite the negative views of Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization. Bosnia and Herzegovina would have military, political, economic, social but also numerous security implications by joining the North Atlantic Treaty Organization, such as: achieving certain but not absolute guarantees of collective defense; increased ability to influence regional and security issues; increased exposure to security risks arising from international

security engagement; demanding operations that will include complex challenges and a range of negative impacts on the development of the defense system of Bosnia and Herzegovina. However, these limitations do not diminish the results of the research and pose a challenge for further research, which would certainly be complemented by all the negative views of Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization.

Results/Findings: The North Atlantic Treaty Organization sets partnership goals in cooperation with the Ministry of Defense of Bosnia and Herzegovina, which Bosnia and Herzegovina must meet during this period. The accession of Bosnia and Herzegovina to the North Atlantic Treaty Organization is a very complex process, in which it is necessary to implement institutional and legislative reforms in the fields of defense, security and economy. In the past, Bosnia and Herzegovina has done a great deal in the defense reform process, the implementation of which has been greatly assisted by the North Atlantic Treaty Organization. Achieving full membership of the North Atlantic Treaty Organization for Bosnia and Herzegovina would mean joining a group of democratic states. This would advance the promotion of peace, security and stability of the country. This would further strengthen Bosnia and Herzegovina reputation on the international stage. The accession of Bosnia and Herzegovina to the North Atlantic Treaty Organization represents an opportunity for any conflict as well as crisis situations to be suppressed and resolved through democratic rather than military means. With the accession of Bosnia and Herzegovina to the North Atlantic Treaty Organization, Bosnia and Herzegovina would join the countries of the region. In doing so, it would substantially strengthen its geopolitical position as well as its defense capabilities and would be able to make equal decisions within the North Atlantic Treaty Organization.

General Conclusion: The cooperation of the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina depends on the extent to which Bosnia and Herzegovina is prepared to strengthen democracy and the reform processes of the defense system in Bosnia and Herzegovina. Defense reform in Bosnia and Herzegovina and the political and military program of the North Atlantic Treaty Organization were the right choice for Bosnia and Herzegovina. In addition to defining what Bosnia and Herzegovina needs to do in order to become a credible candidate for membership of the Partnership for Peace, the North Atlantic Treaty Organization has simultaneously assisted Bosnia and Herzegovina efforts to achieve its goal. Bosnia and Herzegovina has benefited from the methodology of the political-military program.

Research/Paper Validity: The results of the study of cooperation between the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina should justify both the scientific and social importance of this work. Regarding the contribution of the North Atlantic Treaty Organization to Bosnia and Herzegovina, it should be borne in mind that the contribution to the justification of the research is up-to-date, given that the Reform Program of Bosnia and Herzegovina, which is not fundamentally different from the Annual National Plan, was sent to Brussels Headquarters (ANP) prepared by any country wishing to become a member of the North Atlantic Treaty Organization. The submission of the document of the Reform Program of Bosnia

and Herzegovina will continue the partnership and cooperation of Bosnia and Herzegovina with the North Atlantic Treaty Organization. Bosnia and Herzegovina has completed the Individual Partnership Action Plan. The theoretical explanation of the cooperation between the North Atlantic Treaty Organization and Bosnia and Herzegovina allows us to better understand how much has been done in the field of Bosnia and Herzegovina entry into the North Atlantic Treaty Organization and how much Bosnia and Herzegovina is really ready to enter the most powerful alliance in the world.

Key words: North Atlantic Treaty Organisation, defense reform of Bosnia and Herzegovina, complementary mechanisms, advantages

Podaci o autoru

Amina Smailhodžić, magistar sigurnosnih studija, završila I i II ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije. Trenutno student na III ciklusu studija Univerziteta u Sarajevu, na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije.

E-mail: aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba